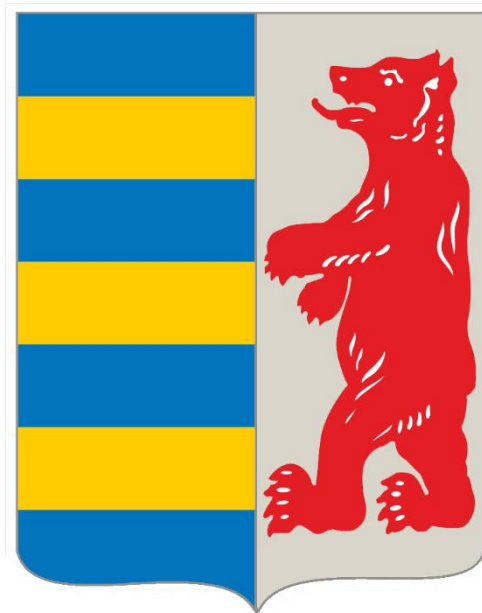

**СТАН МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ
У ЗАКАРПАТСЬКІЙ ОБЛАСТІ
Результати дослідження
партнерських громад Закарпатської
області Проєкту USAID «ГОВЕРЛА»**

ЗМІСТ

ЗМІСТ	2
ВСТУП	3
МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ	3
РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ:	4
Адміністративне забезпеченням реалізації молодіжної політики громадами	5
Молодіжна інфраструктура	9
Молодіжна участь	10
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ.	13
ДОДАТКИ (РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ В РОЗРІЗІ ГРОМАД)	16
Білівська сільська громада	16
Великобичківська селищна громада	18
Виноградівська міська громада	20
Іршавська міська громада	22
Ясінянська селищна громада	24

ВСТУП

Цей звіт презентує результати дослідження стану реалізації молодіжної політики та залучення молоді до процесів ухвалення рішень у Білківській, Іршавській, Ясінянській, Великобичківській, Виноградівській територіальних громадах Закарпатської області та рекомендації, які допоможуть розробити та імплементувати подальші дії щодо її покращення.

Завдання дослідження:

- проведення аналізу актів органів місцевого самоврядування (ОМС) та молодіжної інфраструктури, що забезпечує реалізацію молодіжної політики у 5 партнерських територіальних громадах;
- аналіз ефективності реалізації молодіжної політики із врахуванням позиції бенефіціарів;
- визначення рівня представлення молоді депутатському корпусі та апараті місцевої ради;
- розробка рекомендацій для подальшого впровадження ефективної адвокаційної та інформаційної кампаній для підвищення рівня обізнаності депутатів та посадовців місцевих рад, населення та їх залучення до реалізації молодіжної політики, а також сприяння інтеграції різних соціальних груп молоді на рівні громади.

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

Предмет дослідження:

У рамках дослідження вивчалася **система реалізації молодіжної політики** на рівні п'яти територіальних громад, а саме: інституційне забезпечення реалізації молодіжної політики, молодіжна інфраструктура, молодіжна участь.

Стан реалізації місцевої молодіжної політики оцінювався із використанням критеріїв, які розроблені Радою Європи¹ для оцінки ефективності молодіжних політик та впроваджуються в Україні. Ці критерії є частиною переглянутої Європейської хартії² про участь молоді в місцевому та регіональному житті, які стали невід'ємною частиною Закону України «Про основні засади молодіжної політики», Національної молодіжної стратегії до 2030 року, затвердженої Указом Президента України від 12.03.2021 р. №94/2021 і постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2021-2025 роки» від 02.06.2021 р. № 579.

¹ [Міністерство молоді та спорту України. Нормативна база молодіжної сфери, підрозділ «Рада Європи»](#)

² [Переглянута Європейська хартія про участь молоді в місцевому та регіональному житті](#)

З метою збору даних, необхідних для оцінки, використано якісні та кількісні методи дослідження. Загальне розуміння стану реалізації молодіжної політики сформовано шляхом *вивчення нормативних актів* щодо реалізації молодіжної політики у відповідних громадах (*desk review*) та *онлайн опитування* посадових осіб місцевого самоврядування та активної молоді. Якісний аналіз, який включав *проведення фокус-груп*, дозволив визначити оцінку та глибше зрозуміти ставлення місцевої молоді та посадових осіб місцевого самоврядування щодо стану реалізації молодіжної політики у громадах. Фокус-групове дослідження також дало змогу почути бачення бенефіціарів та виконавців молодіжної політики на місцевому рівні щодо подальших кроків для її розвитку.

Збір даних для аналізу та їх верифікація здійснено таким чином:

1. **Аналіз існуючої нормативно-правової бази та інфраструктури** щодо реалізації молодіжної політики на рівні кожної з п'яти громад. Висновки здійснено на основі вивчення документів, наданих відповідними ОМС, а саме:

- Положення про структурні підрозділи на які покладено обов'язки у сфері молодіжної політики;
- Стратегії соціально-економічного розвитку громад;
- Програми, спрямовані на підтримку молоді та національно-патріотичного виховання;
- Кошториси на проведення заходів передбачених Програмами та звіти за результатами впровадження проєктів щодо роботи з молоддю;
- Звіти за використання коштів на реалізацію Програм;
- Календарні плани реалізації проєктів та проведення заходів в молодіжній сфері, сфері національно-патріотичного виховання та щодо підтримки дитячих, молодіжних громадських організацій;
- Перелік дитячих, молодіжних громадських організацій зареєстрованих на території громад;
- Положення про консультативно-дорадчі органи у сфері молодіжної політики (молодіжні ради);
- Положення про молодіжні центри. Інформація щодо створення експертної ради при молодіжних центрах.

2. **Онлайн опитування** посадових осіб місцевого самоврядування та активної молоді відповідних громад дозволило здійснити оцінку задоволеності бенефіціарів від реалізації молодіжної політики у громадах та сформуванню розуміння щодо бачення та планів розвитку молодіжної політики, адміністративної і фінансової готовності громад для цього.

3. **Фокус-групове дослідження** дало змогу верифікувати інформацію отриману під час вивчення документів та онлайн опитування та зібрати рекомендації щодо покращення ефективності молодіжної політики. В кожній громаді проведено фокус-групу із залученням посадових осіб місцевого самоврядування та представників закладів молодіжної інфраструктури, які відповідальні за реалізацію молодіжної політики, а також фокус-групу з молоддю.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ:

У рамках дослідження здійснено аналіз документів, наданих у відповідь на офіційні запити до 5 ОМС відповідних громад.

Загальна кількість опитаних посадових осіб місцевого самоврядування, представників закладів молодіжної інфраструктури та молоді у 5 громадах становить 182 особи, з них 118 жінок та 64 чоловіка, 130 – посадові особи місцевого самоврядування та працівники комунальних закладів місцевих рад, які працюють з молоддю, 52 – представники громадськості.

До 10 фокус-груп долучено 92 особи, з них 66 жінок та 26 чоловіків, 39 – посадові особи місцевого самоврядування, 53 – представники громадськості.

Адміністративне забезпеченням реалізації молодіжної політики громадами

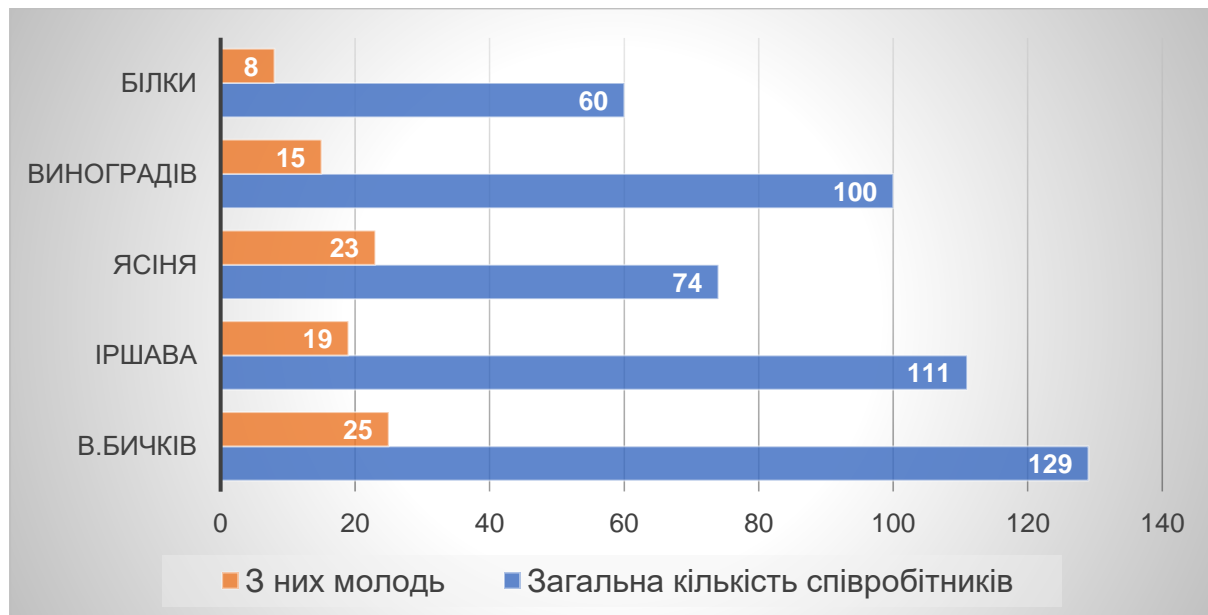
У всіх громадах, які брали участь у дослідженні, вибори до місцевих рад проведено у 2020 році. Рівень представництва молоді в депутатському корпусі чотирьох громад є низьким – від 3,8% (Білівська громада) до 16,6% (Ясінянська громада). Найвищим цей показник (32%) – у Виноградівській громаді (зображення 1).

Зображення 1: Рівень представництва молоді в депутатському корпусі місцевих рад

Серед посадових осіб місцевого самоврядування в апараті місцевих рад найгірша ситуація з представництвом молоді у Білівській (13,3%) та Виноградівській громадах (15%), дещо краща – у Великобичківській (19,4%) та

Іршавській громадах (17%). Ясінянська громада може слугувати прикладом для наслідування з 31% представництва молоді серед посадових осіб місцевого самоврядування в апараті ради (зображення 2).

Зображення 2: Рівень представництва молоді серед посадових осіб місцевого самоврядування в апараті місцевих рад

Понад 40% опитаних вважають, що в громадах існують цільові програми/стратегії розвитку молоді, проте вони не знайомі з їх змістом, в той час як 37,4% респондентів вперше чують або не знають про існування таких документів (зображення 3). Аналіз відповідей на запити до відповідних ОМС дає чітку відповідь, що місцевих цільових стратегій чи програм розвитку молоді в громадах немає, але молодь і активності щодо її підтримки є частинами інших програм: освіти, культури, спорту, соціально-економічного розвитку та ін.

Зображення 3: Наявність цільових стратегій/програм розвитку молоді

34,6% учасників опитування впевнені, що за реалізацію молодіжної політики на рівні громади відповідає начальник відділу молоді і спорту, 18,7% – голова громади і 21,4% вважають, що цю сферу ніхто не координує (зображення 4). Аналіз документів та спілкування з учасниками фокус-груп показує, що в більшості громад функції за впровадження молодіжної політики покладені на відділи освіти, або не визначаються.

Зображення 4: Відповідальні за реалізацію молодіжної політики в громаді

Разом з тим, учасники дослідження не змогли чітко відповісти, яким чином відбувається координація між різними структурними підрозділами місцевих рад громади, що мають на меті розвиток молоді.

Під час аналізу заходів, направлених на роботу з молоддю, більшість респондентів виокремили проведення спортивних, культурно-мистецьких, туристських занять, тематичних тренінгів. Варто відзначити, що такі заходи переважно розраховані на учнівську молодь (учнів шкіл). Це зумовлено тим, що зрозуміла «точка входу» для пошуку цієї цільової аудиторії, є відповідна освітня інфраструктура та персонал (вчителі). Не значною є кількість заходів, які би пропонувалися для молоді інших вікових категорій, найбільша їх кількість є там, де діють молодіжні осередки, створені громадськими організаціями.

Цікаво, що понад 70% респондентів не володіють інформацією про стан фінансування заходів, направлених на розвиток молоді, за рахунок коштів місцевого бюджету (зображення 5). Разом з тим, переважна більшість учасників фокус-груп переконані, що рішення щодо фінансування заходів з розвитку молоді приймає місцева рада на основі статистичних даних, запитів відповідних

структурних підрозділів, консультуючись з молодіжними радами (там, де вони є) або громадськими організаціями.

Зображення 5: Розуміння стану фінансування заходів з розвитку молоді

Незважаючи на те, що учасники дослідження здебільшого знають про заходи з підтримки молоді, які проводяться в громадах, переважна більшість (53%) не знають чи проводиться оцінка ефективності таких заходів (зображення 6). З тих хто знають про це, здебільшого не знають чи враховувалися результати оцінки під час планування заходів для розвитку молоді на наступний рік. Одночасно, учасники дослідження надали дуже широкий перелік осіб, які, на їхню думку проводять оцінку ефективності заходів – це директори місцевих громадських організацій, молодіжні ради, міські/селищні/сільські, керівники відділів освіти. Таким чином, учасники опитування не мають єдиного бачення щодо процесів і суб'єктів оцінки ефективності використання бюджетних коштів на заходи з підтримки молоді у громадах.

Зображення 6: Застосування оцінки ефективності заходів для молоді

Ми також запитали в учасників опитування, чи відомі їм факти звітування представниками місцевого самоврядування перед громадою щодо результатів оцінки ефективності заходів для молоді. Відповіді на це питання показують, що респонденти не впевнені, що вони про таке звітування чули. Так, 36,8% про звітування не знають, а 39,5% впевнені, що воно відбувається завжди, або іноді (зображення 7).

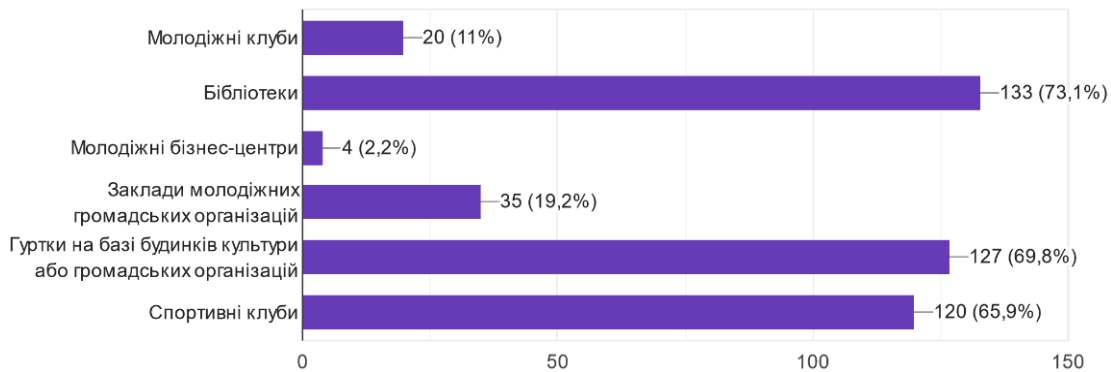
Зображення 7: Звітування за результатами проведення оцінки ефективності заходів для молоді

Молодіжна інфраструктура

Молодіжна інфраструктура в громадах в основному представлена мережею бібліотек, осередків позашкільної освіти на базі будинків культури, спортивних клубів та молодіжних центрів, створені громадськими організаціями. Учасники фокус-груп також згадували про заклади середньої освіти і наявну інфраструктуру на їх базі. Основними обмеженнями у доступності цієї інфраструктури були названі такі: проблеми з громадським транспортом, щоб добратися з віддалених населених пунктів, специфіка роботи бібліотек і закладів середньої освіти, де інфраструктура розрахована здебільшого на учнівську молодь, або не надає широкого спектру послуг для молоді. Гурткова робота на базі різних закладів відзначається, як важлива, проте, на думку респондентів, при її здійсненні переважно використовують вузький спектр підходів до роботи, направлених лише на учнівську молодь. Найбільш ефективними і різноманітними в підходах до роботи з молоддю були названі креативні простори, клуби, молодіжні центри, створені громадськими організаціями. Проте такі простори існують тільки в двох громадах з п'яти (зображення 8).

Чи є в громаді заклади, що працюють для молоді? (можна обрати декілька варіантів відповіді)

182 відповіді

Зображення 8: Наявна молодіжна інфраструктура в громадах

Об'єкти молодіжної інфраструктури не завжди відповідають вимогам доступності. Недостатньо розвиненим залишається у громадах і забезпечення рівного доступу представників молоді з інвалідністю, етнічних меншин, дітей сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Варто також відзначити, що у громадах відсутні заклади неформальної освіти, де молоді люди могли би отримувати знання та навички, а також консультації щодо подальшого працевлаштування. Ця проблема є особливо актуальною, зважаючи на високий відсоток відтоку молоді закордон.

Молодіжна участь

Результати опитування та фокус-групового дослідження свідчать, що у процесі прийняття рішень щодо планування заходів для молоді у громадах ОМС здебільшого здійснюють консультавання з молодіжними радами (там, де вони створені) та покладаються на досвід осіб, відповідальних за молодіжну роботу, керівників закладів середньої освіти та бібліотек (зображення 9).

Зображення 9: Консультування під час планування заходів для молоді на наступний рік

Учасники дослідження відзначають, що в громадах наявні умови для участі молоді в процесі прийняття рішень, зокрема:

- створені молодіжні ради (діють у двох громадах з п'яти, ще одна знаходиться у процесі створення);
- діють громадські ради, де представлені молодіжні організації;
- молодь бере участь у засіданнях міської/селищної/сільської ради або виконкому, подає петиції;
- молодь користується змогою подавати пропозиції до відповідних депутатських комісії;
- адвокатування ініціатив через громадські організації;
- участь у шкільному самоврядуванні.

Разом з тим, значна частина респондентів відзначили, що незважаючи на наявні умови для участі, молодь часто не використовує існуючі механізми для участі в процесі прийняття рішень.

Крім консультативно-дорадчих органів в громадах існують громадські та релігійні організації, які опікуються питаннями молоді. Проте, дослідження показало, що третина учасників не знає про існування таких організацій (зображення 10). Також учасники дослідження відзначили, що більшість організацій, що працюють з молоддю, створені не представниками з числа молоді і це впливає на те, які заходи пропонуються такими організаціями.

Зображення 10: Наявність в громаді громадських та релігійних організацій, що опікуються питаннями молоді

Більшість опитуваних (54,4%) не знають чи мають громадські організації вплив на вироблення та реалізацію місцевої молодіжної політики і майже третина впевнена, що такий вплив є.

Варто констатувати, що інтереси молоді з інвалідністю, з числа етнічних меншин, дітей сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування не в достатній мірі враховуються під час розробки та впровадження заходів з підтримки молоді, цільове залучення цих категорій населення до заходів для молоді на території громад здебільшого не здійснюється.

За результатами дослідження можна зробити висновки, що комунікація між ОМС та молоддю носить односторонній характер, під час якого влада передає інформацію і не здійснює збору відповідного зворотного зв'язку та системної обробки даних. При цьому, основними каналами комунікації з населенням, у тому числі з молоддю, є:

- офіційні веб-сторінки ОМС;
- фейсбук сторінки ОМС;
- групи в Viber та Telegram (більше для спілкування між мешканцями одного населеного пункту територіальної громади);
- «сарафанне радіо» (усна передача інформації від мешканця до мешканця).

В деяких громадах заблокована можливість коментувати дописи ОМС на фейсбук сторінках. В зв'язку зі слабким інтернет покриттям, отримання інформації в деяких населених пунктах громади ускладнюються.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

Сьогодні перед територіальними громадами Закарпатської області стоїть ряд викликів, пов'язаних з безпековими питаннями, міграцією та зайнятістю молоді. Важливою передумовою належної роботи з цими викликами є розвиток молодіжної політики на рівні громад.

Одним із ключових елементів розвитку молодіжної політики має стати запровадження ефективної системи взаємодії з молоддю, представниками консультативно-дорадчих органів при ОМС, організацій громадянського суспільства та бізнесу. Молодіжна політика у громадах має будуватися на конкретних потребах молоді і враховувати локальний контекст. При виборі підходів до розвитку молоді потрібно орієнтуватися на відкритий розвиток – активне навчання та розвиток, дискусії з приводу цінностей (розвиток молоді як відкритий процес, що підтримується дорослими, які стимулюють розвиток молодіжного потенціалу та надають їм можливості для проявлення ініціативи та ухвалення рішень).

Під системною роботою для реалізації молодіжної політики на рівні громад варто забезпечити належну координацію діяльності різних структурних підрозділів ОМС, що займаються питаннями молодіжного розвитку; налагодження системної роботи з молоддю через існуючу інфраструктуру; фінансову і організаційну підтримку молодіжних ініціатив та розширення каналів комунікації з молоддю.

Виходячи з вище зазначених основних засад можна зробити такі **загальні висновки** щодо територіальних громад, де проводилося дослідження:

- рівень представництва молоді в депутатському корпусі рад у переважній більшості територіальних громад є низьким (від 4% до 16%);
- рівень представництва молоді в апараті місцевих рад становить від 13,3% до 31%;
- більшість заходів у громадах направлені на молодь шкільного віку (14-18 років) і впроваджуються навколо системи середньої освіти та гурткової роботи. Пропозиції щодо розвитку молоді віком 19-35 років суттєво обмежені та пропонуються виключно громадськими організаціями;
- у громадах відсутні цільові програми, спрямовані на розвиток молоді. Зазвичай ці питання включені в сферу освіти та спорту, відповідно, у фокусі громад – підтримка обдарованої молоді та спортивні заходи за участі молоді;
- еміграційний потенціал молоді у всіх громадах надзвичайно високий. Зазвичай молодь закінчує школу і їде за кордон для отримання освіти та на роботу. Основними причинами еміграції є відсутність перспектив для розвитку та робочих місць в громадах;

- відсутність молодіжних осередків у малих та віддалених селах, погане транспортне сполучення з віддалених населених пунктів до молодіжних осередків, а також погане покриття інтернет зв'язком в окремих населених пунктах суттєво обмежують доступ молоді до закладів, які забезпечують молодіжний розвиток в громаді;
- коронавірусна хвороба (COVID-19) та воєнні події створили додаткові бар'єри для реалізації молодіжних ініціатив у громадах;
- залучення молоді до громадського, політичного, соціально-економічного, та культурного життя в громадах, а також роль молоді у процесі ухвалення рішень є обмеженою незважаючи на існуючі консультативно-дорадчі органи (молодіжні ради) при ОМС. Попри те, що положення про молодіжні ради передбачають участь їх членів в процесі ухвалення рішень, діяльність молодіжних рад здебільшого спрямована на організацію заходів для молоді, а не впливом на місцеву політику;
- представникам молодіжних рад не вистачає знань та навичок щодо: розробки та подання пропозицій, підготовки проєктів документів, надання зворотного зв'язку на проєкти рішень рад, участі у засіданнях депутатських комісій, виконавчого комітету та сесій рад, участі в плануванні заходів, які стосуються молоді, участі в обговоренні місцевого бюджету, громадському моніторингу тощо;
- у більшості молоді низький рівень знань щодо створення та розвитку громадських організацій;
- результати дослідження показали, що місцева влада відкрита до участі молоді в процесі вироблення та реалізації молодіжної політики, при цьому відповідальні посадові особи місцевого самоврядування не завжди знають, які підходи до залучення та розвитку молоді є ефективними.

Базуючись на загальних висновках та результатах дослідження виокремлюємо два блоки **рекомендацій щодо розвитку молодіжної політики у громадах:**

- 1) ті, які варто реалізувати у короткостроковій перспективі, зокрема використовуючи можливості Проєкту USAID «ГОВЕРЛА» в цілому та безпосередньо проєкту «Розвиток малих громад Закарпаття через підтримку та розвиток молоді», що здійснюється БФ «Центр громадських ініціатив»;
- 2) ті, які доцільно розглядати та впроваджувати у довгостроковій перспективі.

У короткостроковій перспективі громадам-партнерам рекомендуємо здійснити такі кроки для розвитку молодіжної політики:

- здійснювати належну комунікацію та інформування молоді про відповідні місцеві програми та заходи для молоді, публічне звітування за результатами впровадження цих програм та заходів;
- розробити за участі молоді, зокрема представників молодіжних рад та громадських організацій, що опікуються питаннями розвитку молоді, місцеві цільові програми з розвитку молоді, або переглянути та розширити

наявні місцеві програми, спрямувавши частину їх заходів на молодь віком від 18 до 35 років;

- налагодити співпрацю з ОГС для залучення їхніх експертів до навчання членів молодіжних рад у питаннях участі в розробці та імplementації політик на місцевому рівні;
- створити умови для залучення фахівців, що можуть здійснювати неформальне навчання для активної молоді щодо інструментів участі молоді у процесах прийняття рішень;
- спільно з ОГС сприяти залученню коштів від міжнародних донорських організацій для створення молодіжних центрів та молодіжних просторів, запроваджуючи на їх базі послуги відповідно до потреб і запитів молоді;
- проводити або сприяти ОГС/ініціативним групам у проведенні інформаційно-просвітницьких, адвокаційних кампаній, а також інтеграційних заходів серед широкого кола громадськості щодо важливості участі молоді у прийнятті рішень на місцевому рівні;
- делегувати посадових осіб місцевого самоврядування для проходження освітніх курсів з метою підвищення компетенцій щодо роботи з молоддю, наприклад, через програму «Молодіжний працівник»;
- систематично обмінюватися інформацією щодо роботи у молодіжній сфері з іншими громадами.

З метою розвитку молодіжної політики, у довгостроковій перспективі громадам-партнерам рекомендуємо:

- переглянути та доповнити наявні Положення про відповідні відділи місцевих рад з точки зору реалізації завдань у сфері молодіжної політики;
- у посадових інструкціях відповідних спеціалістів прописати чіткі повноваження щодо роботи з молоддю, за можливості, визначити спеціалістів, які би виконували повноваження виключно у сфері молодіжної політики;
- розглянути можливість впровадження посади радника голови з питань молоді, головним завданням якого стане створення умов для залучення молоді до громадського, політичного, соціально-економічного, культурного життя суспільства, популяризація ролі та важливості участі молоді у процесі ухвалення рішень на місцях;
- розглянути можливість запровадження системи моніторингу та оцінки реалізації заходів для молоді, які закладені в місцевих програмах;
- забезпечити участь членів молодіжних рад, представників молодіжних громадських організацій у процесі моніторингу імplementації програм місцевого розвитку в частині заходів, направлених на залучення та розвиток молоді.

ДОДАТКИ (РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ В РОЗРІЗІ ГРОМАД)

Білківська сільська громада

Білківська територіальна громада утворилась 01 грудня 2020 року і об'єднала п'ять сільських рад з центром у селі Білки. Загальна кількість населення громади – 20700 осіб, з них осіб віком 18-35 років – 4 752 (22,95%).

У Білківську сільську раду обрано 26 депутатів, з них з числа молоді – 1. Постійна комісія з питань освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, культури, туризму, фізкультури, молоді та спорту серед іншого опікується питаннями молоді і складається з 5 депутатів, з них з числа молоді – 0. В структурі апарату сільської ради, що складає 60 осіб, з числа молоді – 8 осіб.

Молоддю опікується відділ освіти, культури, молоді та спорту. Робота відділу регулюється положенням про відділ. В положенні питання розвитку молоді відображені виключно в рамках підтримки спорту.

21 грудня 2021 року Білківською сільською радою прийнята [Програма соціально-економічного і культурного розвитку на 2022-2024 роки](#). Незважаючи на те, що в програмі декілька разів вказується молодь, як цільова група програми і, серед інших, називаються питання молодіжного безробіття, відтоку молодого населення з території громади, у програмі немає чіткого бачення щодо молодіжного розвитку. Показовим є перелік проєктів на 2022-2024 роки за напрямком «Розвиток спорту і молодіжної політики», які отримають підтримку з місцевого бюджету – це будівництво двох універсальних майданчиків для відпочинку і розвиток спорту. Одним із завдань програми є залучення молоді до вирішення проблем сіл через створення молодіжної ради при виконкомі сільської ради. Інших програм для підтримки молодіжного розвитку в громаді наразі немає.

На території громади діє 11 шкіл, школа мистецтв, 4 сільських клуби, 2 будинки культури і 6 бібліотек загального користування. За даними опитування, наявна інфраструктура сфер освіти та культури використовується для шкільної та позашкільної роботи з молоддю. Проте, всі заходи розраховані на учнівську молодь, а позашкільні заходи обмежені роботою гуртків та святковими заходами. Заходів з розвитку молоді інших цільових груп не передбачено. Крім того, дослідження показало, що при прийнятті рішень щодо того, які заходи для молоді фінансувати, не використовуються механізми залучення молоді до прийняття цих рішень.

Громадських організацій, що опікуються питаннями молоді в громаді немає. У 2022 року створена молодіжна рада при сільській раді в складі 25 осіб. Перші установчі збори молодіжної ради пройшли у кінці листопаду 2022 року. На зустрічі були присутні представники молодіжної ради при Закарпатській обласній раді.

Опитування показало, що основним джерелом інформації про можливість брати участь у формуванні молодіжної політики в громаді є заклади освіти та офіційні сторінки сільської ради в соціальних мережах.

Окрім зазначених в попередньому розділі загальних рекомендацій, пропонуємо такі основні індивідуальні рекомендації щодо розвитку молодіжної політики у громаді:

- розробити за участі молоді, зокрема представників молодіжної ради, місцеву цільову програму з розвитку молоді, або переглянути та розширити наявні місцеві програми, спрямувавши частину їх заходів на молодь віком від 18 до 35 років;
- розвивати потенціал молодіжної ради через запровадження системи неформальної освіти із залучення фахівців та експертів громадських організацій та можливостей від міжнародних організацій;
- вивчити досвід інших громад Закарпаття щодо впровадження молодіжної політики на рівні громади;
- молодіжній раді рекомендувати створити громадську організацію, яка може стати інструментом залучення коштів для реалізації молодіжних проєктів на рівні громади;
- підтримувати просвітницьку діяльність серед молоді щодо питань функціонування органів місцевого самоврядування, процесу прийняття рішень та ролі молоді в цих процесах;
- за можливості, визначити відповідальних працівників саме за розвиток молоді у громаді, прописати відповідні функціональні обов'язки у їхній посадових інструкціях;
- сприяти забезпеченню координації між різними структурними підрозділами ради, які залучені до роботи з молоддю;
- розглянути можливість створення молодіжного центру у с. Білки та молодіжних просторів у інших населених пунктах громади на базі існуючих клубів або бібліотек.

Великобичківська селищна громада

Великобичківська територіальна громада утворилась у 2020 році та об'єднала 7 сільських та селищних рад з центром у селищі Великий Бичків. Загальна чисельність населення громади – 29526 осіб, з них осіб віком 18-35 – 7 316 (24,78%).

В Великобичківську селищну раду обрано 26 депутатів, з них з числа молоді – 3. Серед постійних депутатських комісій ради не визначено молодіжної політики як одну зі сфер відповідальності. В структурі апарату сільської ради, що складає 129 осіб, з числа молоді – 25 осіб.

Молоддю опікується відділ освіти, культури, молоді та спорту. Робота відділу регулюється положенням про відділ. Велика частина положення присвячена питанням виконання молодіжної політики, включаючи питання залучення молоді в процес розробки та реалізації політики.

Для підтримки обдарованої молоді у 2022 році прийнята [програма «Обдарована молодь»](#) та програма з підтримки місцевого футбольного клубу. В програмі [соціально-економічного та культурного розвитку громади](#), в частині молодіжної роботи, увага зосереджена на питаннях отримання молоддю загальної середньої освіти та розвитку спорту.

На території громади функціонують 14 шкіл, 12 бібліотек та 7 будинків культури. Серед основних закладів, що працюють для молоді, на думку респондентів опитування, є бібліотеки та гуртки при будинках культури. В громаді обізнані, що роль координатора в питаннях молодіжної роботи виконує відділ культури, молоді та спорту. Серед заходів у сфері роботи з молоддю біли згадані: гурткова робота, концерти, святкування, благодійні акції. Основною групою молоді з якою проводиться робота – є молодь старшого шкільного віку (14-17 років). Молоді від 18 років, приділяється значно менше уваги у ході планування заходів.

В громаді працюють декілька громадських та благодійних організацій, але більшість з них не визначає молодь як окрему цільову аудиторію у своїй діяльності. Одна з організацій, яка активно працює з дітьми та молоддю – БО «Карітас – Теодор Ромжа».

У вересні 2022 в громаді створена і розпочала роботу молодіжна рада. Прийнято положення про молодіжну раду та затверджений персональний склад. На наступних зустрічах рада має розробити план роботи для сприяння імплементації молодіжної політики в громаді.

Комунікація з мешканцями громади, включаючи молодь, відбувається через офіційну веб-сторінку селищної ради та сторінки в соціальних медіа.

Окрім зазначених в попередньому розділі загальних рекомендацій, пропонуємо такі основні індивідуальні рекомендації щодо розвитку молодіжної політики у громаді:

- розробити за участі молоді, зокрема представників молодіжної ради, місцеву цільову програму з розвитку молоді, або переглянути та розширити наявні місцеві програми, спрямувавши частину їх заходів на молодь віком від 18 до 35 років;
- сприяти активному навчанню членів молодіжної ради питанням участі у виробленні місцевої молодіжної політики, а також розвивати персональні лідерські компетенції членів ради;
- сприяти організації неформального навчання щодо інструментів участі молоді у процесах прийняття рішень для молоді та представників селищної ради, виконавчих органів для забезпечення повноцінного розуміння молодіжної політики;
- здійснювати інформаційну кампанію на теренах громади щодо впровадження молодіжної політики на рівні громади;
- вивчити досвід інших громад Закарпаття щодо впровадження молодіжної політики на рівні громади;
- розглянути можливість створити молодіжний простір (молодіжний центр) для груп неучнівської молоді (від 18 до 35 років) для стимулювання молодіжної активності, привнесення нових ідей в процес розбудови громади, розвитку лідерських якостей у молоді;
- за можливості, підтримувати локальні молодіжні ініціативи;
- розглянути можливість розробки Стратегії впровадження молодіжної політики на рівні громади та виділення коштів для її імплементації.

Виноградівська міська громада

Виноградівська міська громада у Берегівському районі Закарпатської області. Громада утворена в червні 2020 року шляхом об'єднання міста Виноградів і 11 сільських рад. Загальна чисельність населення громади – 64235 осіб, з них осіб віком 18-35 – 16 223 (25,26%).

У Виноградівську міську раду обрано 31 депутат, з них з числа молоді – 10. Постійна комісія з питань освіти, культури, туризму, молоді і спорту опікується питаннями молоді. В структурі апарату міської ради, що складає 100 осіб, з числа молоді – 15 осіб.

Питання молоді знаходяться у компетенції відділу освіти, молоді та спорту. Робота відділу регулюється положенням про відділ. Робота відділу повністю сфокусована на питаннях реалізації права громадян на освіту, відповідно питання молодіжного розвитку відділом, переважно, не покриті.

Аналіз діючих програм громади показав, що згадки про молодь і її потреби є в [Програмі економічного і соціального розвитку Виноградівської міської територіальної громади на 2022 рік та основні напрямки розвитку на 2023-2024 роки](#), хоча в той самий час програма не пропонує шляхи вирішення проблем молоді. Так, серед завдань на 2022-2024 роки в рамках програми виокремлено питання сприяння зайнятості населення, насамперед, молоді. Проте, програма не пропонує конкретних шляхів яким чином це зробити. Також в програмі згадується підтримка та сприяння творчому розвитку дітей та молоді, відзначення творчих особистостей.

Мережа закладів освіти громади включає 23 заклади загальної середньої освіти. Мережа закладів культури – 33 заклади культури: 3 мистецькі школи, 17 бібліотек, 12 будинків культури та клубів, 1 музей. Більшість заходів для молоді проводиться на базі закладів освіти або культури (гуртки, святкування, спортивні змагання). Ці заходи спрямовані на учнівську молодь і орієнтовані на забезпечення її дозвілля, а також фізичний розвиток.

Також в громаді зареєстровано 96 організацій, з них молодіжних і тих, які займаються питаннями молоді всього 1. В громаді діє [молодіжний хаб «Майстерня ідей»](#), який був створений за підтримки міжнародних донорів і займається питанням активізації молоді, а також розвитку її потенціалу через проведення навчальних заходів.

У 2021 році в громаді створена молодіжна рада, проте на момент проведення дослідження вона не бере активної участі в просуванні інтересів молоді в громаді і не задіяна до процесів прийняття рішень.

Окрім зазначених в попередньому розділі загальних рекомендацій, пропонуємо такі основні індивідуальні рекомендації щодо розвитку молодіжної політики у громаді:

- розробити за участі молоді, зокрема представників молодіжної ради, місцеву цільову програму з розвитку молоді, або переглянути та розширити наявні місцеві програми, спрямувавши частину їх заходів на молодь віком від 18 до 35 років;
- провести навчальні заходи для молодіжної ради з питань участі молоді в процесі підготовки заходів для молоді, розробки відповідних програм, адвокатування питань молодіжного розвитку;
- вивчити досвід інших громад з подібною структурою щодо впровадження молодіжної політики та рівні міста та села;
- здійснювати систематичну інформаційно-просвітницьку кампанію щодо важливості участі молоді у житті громади;
- розглянути можливість, у міській раді відокремити структурний підрозділ, який відповідав би виключно за питання реалізації молодіжної політики в громаді та координував роботу з молодіжною радою;
- за можливості, виділити окреме доступне приміщення для перенесення молодіжного хабу та його повноцінного функціонування;
- розглянути можливість створення молодіжних просторів у інших населених пунктах громади.

Іршавська міська громада

Іршавська міська громада утворилась у квітні 2017 року. У 2020 році до Іршавської громади приєдналися ще шість сільських рад, а загалом громада об'єднала у своїх межах 20 населених пунктів. Загальна чисельність населення громади – 35893 осіб, з них осіб віком 18-35 – 5 747 (16 %).

У Іршавську міську раду обрано 26 депутатів, з них з числа молоді – 4. Постійна комісія з питань освіти, культури, туризму, молоді і спорту опікується питаннями молоді. В структурі апарату міської ради, що складає 111 осіб, представників молоді – 19 осіб.

Питання молоді знаходяться у компетенції відділу освіти, охорони здоров'я, культури, сім'ї, молоді та спорту. Робота відділу регулюється положенням про відділ. Аналіз роботи відділу, аналіз витрат бюджету громади та інших документів показує, що відділ повністю сфокусований на питаннях освіти, а питання реалізації молодіжної політики не є пріоритетом.

Діє [Стратегія розвитку Іршавської міської об'єднаної територіальної громади до 2025 року](#) та [Програма соціального і економічного розвитку Іршавської міської територіальної громади на 2022 рік та основні напрями розвитку на 2023-2024 роки](#). В цих програмах серед пріоритетів не має молодіжного розвитку. В громаді діє програма роботи з обдарованою молоддю на 2022-2026 роки. Проте ця програма спрямована виключно на учнівську обдаровану молодь.

В громаді функціонують 19 закладів загальної середньої освіти. Мережа закладів культури громади включає в себе дві дитячі школи мистецтв, 16 – сільських клубів, 4 – сільських будинків культури. Бібліотечна мережа складається з 10 бібліотек. Більшість заходів для учнівської молоді проводиться саме на базі закладів освіти та культури. Переважна більшість заходів не розраховані на молодь старшого за шкільний вік.

Проте, в громаді діє декілька громадських організацій, в тому числі і молодіжних, які мають власні, або підтримані за рахунок донорських коштів, простори для молоді. Одним з прикладів такого простору є [Молодіжний хаб «Пак Дись»](#), який з'явився в 2020 році і яким опікується [ГО «Простір молоді»](#). Хаб «Пак Дись» – це вільний освітній та просвітницький молодіжний простір, де молодь може розвивати комунікативні навички, професійного самовизначитись, а також відвідати майстер-класи професіоналів та дружні зустрічі з успішними людьми. Робота хабу відкрита для молоді зі всієї громади, проте молоді люди з сіл, які входять в громаду, не мають можливості долучатися до заходів хабу в зв'язку з транспортними проблемами між селами та містом.

Іршавська громада перша громада серед тих, хто брав участь в дослідженні, яка створила [Молодіжну раду](#) ще у 2019 році. В молодіжну раду входять вмотивовані і активні молоді люди, проте, аналіз активності ради і дані дослідження показують, що робота Молодіжної ради сконцентрована на проведенні заходів за участю молоді (тренінги, семінари, святкування і т.п.), але не на питаннях безпосередньої участі молоді в процесі прийняття рішень.

Окрім зазначених в попередньому розділі загальних рекомендацій, пропонуємо такі основні індивідуальні рекомендації щодо розвитку молодіжної політики у громаді:

- розробити за участі молоді, зокрема представників молодіжної ради та громадських організацій, місцеву цільову програму з розвитку молоді, або переглянути та розширити наявні місцеві програми, спрямувавши частину їх заходів на молодь віком від 18 до 35 років. У програмі обов'язково запропонувати заходи із залучення молоді з сільських територій громади, особливо відділених від центру громади, до молодіжного розвитку;
- провести інформаційно-просвітницьку кампанію серед молоді щодо можливості участі у формуванні місцевої молодіжної політики.
- за можливості, розробити систему оцінки ефективності програми за участі Молодіжної ради та представників громадськості, впровадити її на рівні громади;
- розглянути можливість виокремити спеціальний підрозділ з відділу освіти, який б займався виключно питаннями молодіжного розвитку або впровадити посаду радника із молодіжних питань;
- розглянути можливість створення молодіжних просторів у населених пунктах громади.

Ясінянська селищна громада

Ясінянська територіальна громада сформувалася 24 листопада 2020 року в рамках адміністративно-територіальної реформи. До складу громади входять 1 селищна та 3 сільські ради у складі 7 населених пунктів. Загальна чисельність населення громади – 19717 осіб, з них осіб віком 18-35 – 8 934 (45,31%).

В Ясінянську селищну раду обрано 26 депутатів, з них з числа молоді – 9. Комісія з питань освіти, культури, молоді, спорту, охорони здоров'я та соціального захисту населення серед іншого опікується питаннями молоді і складається з 5 депутатів, з них з числа молоді – 0. В структурі апарату селищної ради, що складає 74 особи, представників молоді – 23.

Молоддю опікується відділ освіти, культури, молоді та спорту. Робота відділу регулюється положенням про відділ.

В Ясінянській громаді діють: програма національно-патріотичного виховання молоді на 2023-2025 роки та програма «Творчі діти – успішна громада!». Більшість заходів з підтримки молоді розраховані на учнівську молодь. В проєкті стратегії розвитку громади на 2021-2027 роки одним з викликів громади було визначено виїзд молоді з громади у зв'язку з відсутністю місць для працевлаштування та неможливістю самореалізації. В громаді не проводиться оцінка ефективності вищевказаних програм і заходів, спрямованих на молодь.

В Ясінянській громаді діє 8 шкіл, школа мистецтв, центр позашкільної освіти, школа олімпійського резерву. Відповідно, всі заклади розраховані на учнівську молодь. На базі колишнього сільського клубу діє молодіжний центр розвитку та альтернативної освіти «[Креденц](#)», що створений і постійно підтримується з коштів [ГО «Нове Ясіня»](#). Саме цей центр розрахований на всю молодь громади і займається розвитком її потенціалу поза школою.

На території громади діє 12 громадських об'єднань. Більшість організацій – це об'єднання за інтересами (підприємці, етнічні групи, мисливці). На роботу з молоддю розраховані два спортивних клуби і одна громадська організація (ГО «Нове Ясіня»). В громаді активно розвивається туристичний бізнес і він зацікавлений у підтримці молоді.

Опитування показало, що одним з викликів для громади є низька активність молоді в управлінні громадою. Керівництво громади одним передбачає створення молодіжної ради, через участь в якій молоді люди зможуть брати участь в формуванні місцевої політики. На момент оцінки, молодіжна рада в та інші дорадчі органи, що опікувалися б питаннями молоді в громаді, не створено. Комунікація з мешканцями громади, включаючи молодь, відбувається через веб-сторінку селищної ради та офіційні сторінки в соціальних медіа.

Окрім зазначених в попередньому розділі загальних рекомендацій, пропонуємо такі основні індивідуальні рекомендації щодо розвитку молодіжної політики у громаді:

- розробити за участі молоді, зокрема представників молодіжної ради та громадських організацій, місцеву цільову програму з розвитку молоді, або переглянути та розширити наявні місцеві програми, спрямувавши частину їх заходів на молодь віком від 18 до 35 років. У програмі обов'язково запропонувати заходи із залучення молоді з сільських територій громади, особливо відділених від центру громади, до молодіжного розвитку;
- забезпечити належне фінансування програми не тільки за рахунок бюджету громади, а також за допомогою спонсорства місцевого бізнесу, грантів від міжнародних організацій;
- створити молодіжну раду для ефективного представництва молоді та забезпечення її залучення в процес прийняття рішень, залучивши до її складу активну молодь, наприклад тих, хто бере участь в роботі хабу «Креденс»;
- розглянути можливість проведення серії інформаційних зустрічей щодо механізмів участі молоді в управлінні громадою, позашкільне навчання молоді щодо ролі молоді в управлінні громадою;
- розглянути можливість запровадити моніторинг і оцінку реалізації заходів з молодіжного розвитку у громаді;
- розглянути можливість для впровадження посади радника з питань молоді для підвищення ефективності впровадження молодіжної політики на рівні громади.